GIÁ TRỊ NỘI DUNG TẬP TRUYỆN "MIỀN QUÊ THƠ ẤU" CỦA NGUYỄN TRỌNG TẠO

ĐỖ THỊ BÍCH THỦY
NGUYỄN THỊ THU
Trường Đại học Hoa Lư

Nhận bài ngày 20/02/2025. Sửa chữa xong 28/02/2025. Duyệt đăng 09/3/2025.

Abstract

The story collection "Miền quê thơ ấu (Childhood Countryside)" by Nguyen Trong Tao has left a mark in the hearts of readers with its humanistic content values. The article summarizes three values: The idyllic, poetic rural scene, the innocent, pure world of childhood and the gentle, poignant early lessons of life. When analyzing each aspect of content, the article sheds light on the outstanding stories of the collection, thereby contributing to improving literary appreciation and nurturing good feelings for readers

Keywords: *Education, mien que tho au, Nguyen Trong Tao, countryside, childhood, friendship.*

1. Đặt vấn đề

Nguyễn Trọng Tạo (1947-2019) là nhà thơ, nhạc sĩ, nhà báo, họa sĩ Việt Nam. Ông được tặng Giải thưởng Nhà nước về Văn học Nghệ thuật năm 2012 với tư cách là một nhà thơ. Ông học khóa I Trường Viết văn Nguyễn Du, làm công tác biên tập tại Hội Văn học Nghệ thuật Bình Trị Thiên, tham gia sáng lập Tạp chí Cửa Việt, Thư kí Toà soạn Tạp chí Âm Nhạc, Ủy viên Hội đồng Thơ Hội Nhà văn Việt Nam kiêm Trưởng ban biên tập Thơ thuộc báo Văn Nghệ… Trong số các tác phẩm của Nguyễn Trọng Tạo, tác phẩm "*Miền quê thơ ấu*" như một "tấm vé" màu xanh, đưa chúng ta trở lại miền quê của tuổi thơ.

Tác phẩm "*Miền quê thơ ấu*" gồm 36 câu chuyện nho nhỏ, giản dị, đầy tính nhân văn. Nhà thơ Nguyễn Trọng Tạo từng nói: "Tôi đã viết cuốn sách gồm 36 truyện nhỏ này, đó là 36 ám ảnh tuổi thiếu thời của tôi, 36 đoạn thơ bằng văn xuôi trong bài thơ bất tận về làng quê tươi đẹp Việt Nam". Vì vậy, thả hồn vào tác phẩm, những mẩu chuyện hồn nhiên, lãng mạn với tình yêu thiên nhiên, con người tha thiết "Sẽ đưa chúng ta tạm rời xa nhịp sống công nghiệp, trở về với những thanh âm trong trẻo, đằm ấm của tuổi thơ, nơi những miền quê, làm tâm hồn trở nên đằm thắm, thanh cao hơn…" [1, tr. 97]. Hiện nay, theo quy định của Bộ Giáo dục và Đào tạo là không lấy ngữ liệu trong sách giáo khoa làm đề thi. Vì vậy, việc tìm hiểu giá trị nội dung của tập truyện "*Miền quê thơ ấu*" sẽ giúp giáo viên và học sinh tiếp cận với những văn bản nghệ thuật có giá trị, từ đó giúp học sinh nâng cao năng lực văn học.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khung cảnh nông thôn bình dị, đầy chất thơ

Bức tranh thiên nhiên, cuộc sống của nông thôn Việt Nam được Nguyễn Trọng Tạo tái hiện qua hồi ức trong trẻo, ngây thơ của một cậu bé gắn bó sâu nặng với miền quê ấu thơ. Đó là "mảnh hồn làng" với hình ảnh bầu trời, dòng sông, cánh đồng, giếng nước, đầm sen... thân thuộc mà diệu kì. Dòng sông là một "Dòng trời màu xanh điểm một vài đám mây trắng, đó là một dòng sao luôn nhấp nháy dưới tận đáy sâu lòng đất, đó là một dòng thời gian mãi mãi chảy vào vô tận" [1, tr. 37]. Cánh đồng được miêu tả như một hồ nước mênh mông, màu vàng chói. "Mặt trời càng xuống thấp, cánh đồng càng dâng lên. Màu vàng dâng lên, trải ra mỗi lúc một rộng, giống như toàn bộ cánh đồng là một hồ nước mênh mông màu vàng chói. Cánh đồng bập bềnh, bập bềnh" [1, tr. 32]. Trên bầu trời là hình ảnh những con

Email: dtbthuy@hluv.edu.vn

chim chìa vôi "Bay dập dờn trên đồng lúa. Chúng lượn vòng tròn một lúc, rồi vụt bay lên cao với đội hình tam giác. Đàn chim bụng trắng ấy bỗng chuyển màu vàng lấp loáng, rồi hóa thành chấm đen bay về phía mặt trời lặn" [1, tr. 32]. Thậm chí, khi cánh đồng đã gặt xong, chỉ còn trơ những gốc rạ, nó vẫn đẹp theo một cách riêng: "Những thửa ruộng, rạ đã được gánh về nhà, mỗi gốc rạ lấp lánh sương đêm. Những hạt sương sáng lên bởi ánh trăng chiếu qua nhưng có cảm giác chúng sáng hơn ánh trăng. Tôi đứng nhìn cánh đồng chi chít gốc rạ phát sáng. Và chợt nhận ra cánh đồng giống một bầu trời đầy sao sáng..." [1, tr. 73]. Vào mùa sen, tác giả lại đưa tầm hồn người đọc đến "chiêm ngưỡng" đầm sen với màu nước "trong vắt" có thể nhìn thấy những ngọn rong thẫm đen. "Mặt hồ lá sen che phủ một màu xanh ngọc thẫm. Trên mặt lá, hình như lúc nào cũng sáng lấp lánh những giọt nước trong vắt. Những giọt nước lăn lăn trong lòng lá sen theo những làn gió nhẹ" [1, tr. 57]. Vào mùa hoa xoan, bước trên con đường làng còn được phủ đầy hoa, con người như rơi vào cõi mộng: "Ta ngước nhìn lên những vòm xoan đang xôn xao trong gió nhẹ và chợt thấy giữa ngàn xanh của lá cành hiện lên những chùm hoa phơn phớt tím, và thế là nghe nhịp tim mình khe khẽ reo lên: Hoa xoan, hoa xoan! Ta cứ ngửa mặt như vậy mà đi tiếp một quãng đường dài, cho đến lỗi rẽ cần thiết, ta mới nhìn xuống mặt đường và thấy rằng trên những vệ cỏ xanh phủ dày những cánh hoa li ti. Cây cối trong vườn, hoa xoan rắc tím" [1, tr. 54].

Thiên nhiên nông thôn như một bức tranh đầy chất thơ, làm dịu mát, chữa lành tâm hồn con người bởi sự bình yên, trong lành. "Tất cả đều là những hình ảnh, đường nét, những cảnh sắc rất điển hình cho làng cảnh Việt Nam" [2, tr. 252]. "Cò trắng đứng co chân trên bờ ruộng, đầu ngẩng lên nhìn về chốn xa xăm, mơ màng nỗi nhớ cố hương. Còn những con nhạn bay thành đàn trên trời cao như những đám mây trắng mỏng lướt qua thôn làng, gieo xuống những tiếng kêu mát lành, trong veo sương sớm, khiến tim tôi vang lên dịu dàng những câu thơ không nhớ thuộc từ bao giờ: *Trước sân ai tha thẩn/Đăm đăm trông nhạn về/Mây trời còn phiêu dạt/Lang thang trên đồi quê*…

Bên cạnh vẻ đẹp nên thơ của làng quê, nhân vật "tôi" còn kể lại một cách chân thật về sự khắc nghiệt của thiên nhiên. "Làng tôi cách biển chỉ hai cây số đường chim bay nhưng mùa hè gió tây thổi về khô khốc… Đồng lúa mới cấy, khô trắng như muối, chỉ cần châm một que diêm phía đầu gió, cả cánh đồng sẽ cháy vèo trong chớp nhoáng. Mương máng khô khốc, đất bùn dưới lòng mương nứt nẻ, quăn lên như vỏ bào". Trong khoảnh khắc đó, "cây gió tây" trở thành một biểu tượng của sự bền bỉ, chống chọi với thời tiết để tồn tại cũng như con người cứ tồn tại cùng với làng mạc của mình [1, tr. 69]. Như vậy, trên nền thiên nhiên vẻ đẹp con người nơi đây càng được tỏa sáng. Bức tranh thiên nhiên nông thôn không chỉ có những hình ảnh sinh động, đầy chất thơ mà là sự tổng hợp của âm thanh, mùi vị của "đồng quê nội cỏ". Thanh âm của buổi chiều quê là tiếng mõ "rè rè", "tan loãng giữa rì rào lúa chín", là tiếng những con tu hú "kêu xôn xao cánh đồng" [1, tr. 63], là dàn đồng ca chim sẻ khi bổng khi trầm, khi nhanh khi chậm xôn xao vòm không gian trên cao" [1, tr. 10]. Đồng làng buổi chiều, trẻ con lùa bò ra bãi đê, âm thanh của những bài đồng dao của những đứa trẻ vang mãi trong không gian: "Khói về rứa ăn cơm với cá/Khói về ri lấy đá chập đầu". Chúng cứ hát mãi, hát mãi cho đến lúc những ngọn khói tan biến vào không gian mênh mông. Không gian như một cái chuông lớn vô cùng treo suốt mùa thu, âm vang mãi tiếng ca của trẻ con và tiếng động của cây cối, đất đai" [1, tr. 86].

Không gian nông thôn còn phảng phất hương thơm của các loài hoa cỏ. Mùi hương thơm của hoa xoan "dìu dịu nhẹ nhàng phả vào da thịt", "làn hương thơm ấy nửa như tiễn ta nửa như chào đón ta, từ phía sau và phía trước, từ bên trái và từ bên phải, từ dưới đất và từ trên trời... Chúng cứ dịu dàng lan tỏa, lan tỏa mãi không thể nào ngăn lại" [1, tr. 54]. Thậm chí hương thơm còn thấm đẫm mặt nước "Qua những ao hồ, ta có cảm giác là mặt nước đã thấm đẫm mùi hoa và bay tỏa lên hương thơm thoang thoảng mơ hồ" [1, tr. 55]. Làng quê còn đặc trưng ở mùi ổi - "mùi ổi chín quyến rũ" và thoảng "hương cốm mới" [1, tr. 85]. Đến mùa sen, hương sen "đậm đà, tỏa lan khắp xóm làng". Người ta "Vác chõng tre ra đường làng hóng mát và để tâm hồn mình thơm đậm hương sen. Hương sen ru người ta vào giấc ngủ sâu đằm. Ban ngày, hương sen toả tới tận những thửa ruộng xa tít, cuối cánh đồng" [1, tr. 57].

Bức tranh thiên nhiên nông thôn trở nên có hồn nhờ sự gắn bó của con người. "Hồn tôi hóa thành chiếc sáo trúc nâng ngang môi chú bé ngồi vắt vẻo trên lưng trâu". Và chính thiên nhiên cũng giúp con người tìm thấy nguồn hạnh phúc. "Hòa nhập vào hạnh phúc lớn lao của người khác, bản thân ta sẽ trở nên hạnh phúc.

Hòa nhập với cánh đồng, tôi có niềm vui của lúa chín vàng" [1, tr. 33]. Quê hương gắn bó máu thịt với con người trở thành "Mẹ Làng Quê" qua tiếng gọi thì thầm trong nước mắt của đứa con xa quê: "Mẹ Làng Quê của con ơi, Mẹ Làng Quê của con ơi! [1, tr. 94]. Qua những trang văn đầy chất thơ, tác giả Nguyễn Trọng Tạo đã đưa người đọc trở về với mảnh đất thuần tuý của nôn thôn trước đây. Ở đó vẫn lưu giữ những nét mộc mạc, giản dị, nguyên sơ của cảnh vật và sinh hoạt của con người. 36 câu chuyện như 36 bài thơ bằng văn xuôi chan chứa tình yêu, sự gắn bó của tác giả với quê hương. Từ đó, giúp người đọc càng thêm biết ơn, trân trọng quê hương - cái nôi nuôi dưỡng tâm hồn, giúp con người trưởng thành từ những điều bình dị nhất.

2.2. Thế giới tuổi thơ hồn nhiên, trong sáng

"Tất cả mọi người lớn đều từng là trẻ con" (Saint Exupery). Quả đúng như vậy, lật mở từng câu chuyện nhỏ trong tập truyện "Miền quê thơ ấu", tác giả Nguyễn Trọng Tạo đã dành tặng cả một bầu trời tuổi thơ cho trẻ em và cả người lớn. Đó là những gì rất đời thường, chân thật, gần gũi như chính những gì tuổi thơ ta đã đi qua. Trước hết, tuổi thơ là những trải nghiệm đáng nhớ với những trò chơi quen thuộc. Nếu người lớn rất hứng thú với chọi trâu, chọi gà thì lũ trẻ chăn trâu lại có trò chơi rêng của mình: chọi cỏ gà. Thời điểm thích hợp nhất là mùa rét ngọt khi những dây cỏ gà bò trên đất đã đến lúc có độ bền dai nhất. Sau khi nhặt được những bó cỏ gà vừa ý, đám trẻ đốt đống lửa cho ấm rồi quây tròn bên nhau chơi chọi cỏ gà. "Tôi cầm đầu dây cỏ không có chùm là nhọn, giơ ra trước mặt lũ bạn. Từng đứa một cầm "gà" của mình như thế, và đánh vào "con gà" của tôi một cái. "Gà đứa nào bị rụng đầu, đứa ấy thua trận". Kết thúc trận đấu ấy là lúc hoàng hôn phủ xuống ruộng đồng, đám trẻ thong dong dắt trâu về [1, tr. 34]. Tự tạo ra những món đồ chơi vui tai cũng là niềm vui của tuổi thơ. "Bọn trẻ chúng tôi thường được ông nhờ kiếm tổ sâu trên những cây phượng trước sân làng. Những lúc như vậy, chúng tôi trèo ra cuối những cành phượng tìm tổ sâu. Tổ sâu bền như được dệt bằng một thứ sợi màu xám cực tốt. Chúng tôi ngồi bên cành phượng và thổi vang lên những tiếng kèn tổ sâu, không ra bài gì cả. Nghe tiếng kèn, lũ trẻ trong làng chạy ra và trèo lên cây phượng, mỗi lúc một đông. Và hàng chục đứa trẻ cùng thổi kèn lên, tạo thành một bản tấu kèn thật vui tai" [1, tr. 27].

Tuổi thơ còn là những lần vô tình đùa nghịch quá đà gây ra những hậu quả "nho nhỏ". Trong những đêm trăng thanh, gió mát, người lớn trò chuyện, cười đùa chung quanh giếng nước thì lũ trẻ ngồi lẫn trong lá bàng sum suê, nô đùa hoặc kể cho nhau nghe những câu chuyện cổ tích. Có lần nhún quá đà, nhân vật "tôi" và các bạn đã khiến cành bàng không thể chịu được, lìa khỏi thân cây. "Khi cành bàng vừa chạm đất, không ai bảo ai, chúng tôi ù té chạy thoát khỏi cây bàng". Ấy vậy mà, cây bàng lại in hằn trong trí nhớ "cây bàng bị lũ trẻ chúng tôi làm gãy mất một cành. Tôi nhớ nó như nhớ người bạn tốt của tôi đã bị chiến tranh cướp mất một cánh tay" [1, tr. 20].

Những món ăn ngon lành được thiên nhiên ban tặng cũng trở thành kỉ niệm của tuổi thơ. Mùa hoa xoan cũng là mùa dử bắt bọ rầy. Lúc trời nhá nhem tối, bọ rầy dưới những hố nhỏ trong ruộng đậu, ruộng lạc non đội đất bay lên đi tìm nhau trên những rặng xoan. Sự hiểu biết về tập tính cũng như sự thành thục trong việc giăng bẫy bắt bọ rầy đã được tác giả miêu tả kĩ lưỡng "Những cặp bọ rầy dính vào nhau... Tình yêu nồng nàn khiến chúng không thể buông nhau ra được. Và thế là chúng lọt vào bàn tay con người". Những con bọ rầy béo núc nằm gọn trong những túi vải xinh xinh được cho vào bếp than nướng. "Mùi bọ rầy thơm ngậy bay ra ngõ, bay xa" trở thành "đặc sản" của trẻ con nông thôn [1, tr. 56].

Với trí tưởng tượng phong phú, bay bổng, vạn vật cũng có thể kết bạn với nhau trong mùa xuân ấm áp. "Tất cả cây cối, đất đai, chim chóc đều tươi sáng trong bộ quần áo mới nhất, đẹp nhất đi bên con người. Chúng chào nhau, kết bạn với nhau và kết bạn với tất cả mọi người. Còn con người thì không thể kìm giữ được, chỉ muốn ôm choàng lấy thiên nhiên trong vòng tay mình. Tất cả chỉ có nụ cười rạng rỡ. Những cuộc kết bạn đẹp đẽ nhất, không thể quên" [1, tr. 39]. Như vậy, trong tâm hồn của một đứa trẻ thì tình bạn không chỉ giữa người với người mà còn là sự gắn kết giữa con người với vạn vật xung quanh.

Đối với tuổi thơ, tình bạn chính là thứ tình cảm thiêng liêng, đáng quý. "Có lẽ không ai là không có một người bạn rất thân trong làng. Người bạn tuổi thơ. Lớn lên, xa nhau mỗi người mỗi ngả. Mỗi khi nhớ về quê hương, ta lại nhớ đến người bạn thân thiết ấy của mình" [1, tr. 74]. Bằng ngôn ngữ gần gũi, giản dị và những chi tiết có thật từ chính tình bạn thời ấu thơ của mình, Nguyễn Trọng Tạo đã khắc họa nên tình bạn hồn nhiên, trong sáng, đẹp đẽ, chân thành, cảm động. "Có thể nói chính người bạn thân tuổi thơ giúp ta nhớ lại một cách sinh động nhất thời thơ ấu. Nơi gốc đa, sân đình, bến sông, giếng nước... nơi đâu chẳng

gắn liền với bao kỉ niệm giữa bạn và ta". Trong truyện "Bạn Tóc Xoăn", ông đã kể cho người đọc những kỉ niệm vui buồn từ lúc ấu thơ đến khi trưởng thành của đôi bạn từ những bữa ăn cơm chung đến sở thích cùng nhau vẽ tranh, rủ nhau đi vào thị xã để bán. Hai đứa trẻ với ước mơ đầu đời, đã có những trải nghiệm đáng nhớ. "Tóc Xoăn rủ tôi mang tranh đi vào thị xã bán, rồi xem thành phố luôn thể... Hai đứa trải tấm ni lông gói tranh ngủ ở nhà đợi xe. Lúc ấy cả hai đều thấy nhớ mẹ nhớ làng." Chiến tranh nổ ra, hai người bạn xung phong đi bộ đội. Tóc Xoăn bị thương nặng, ta cầm bút bị gãy và phải cưa. Giấc mơ vẽ tranh không thể thực hiện được, Tóc Xoăn quyết định bám lấy làng và theo nghề thợ may của bố. Nhân vật "tôi" rất thương bạn, mỗi lần về làng đều gặp gỡ người bạn tuổi thơ. "Những cuộc gặp gỡ làm sống dậy bao nhiêu kỉ niệm đã qua. Đối với chúng tôi, đó là niềm an ủi lớn" [1, tr. 79].

Người bạn tiếp theo được nhân vật "tôi" nhắc tới là Mai Hương trong câu chuyện "Bạn ơi đừng nghỉ học" - một người bạn mà "tôi" có tình cảm đặc biệt từ ngày đầu tiên đến lớp vỡ lòng. Họ gắn bó và động viên nhau trong quá trình học tập. Khi Mai Hương nghỉ học vì bị ốm, nhân vật "tôi" đã bỏ học chạy về tìm bạn. Cảm động trước hành động này, Mai Hương đã nói với "tôi": "Thế thì từ nay, nếu bị ốm tớ cũng sẽ đi học để bạn khỏi bỏ giữa buổi học". Đôi bạn quý mến, vượt qua những khó khăn để cùng đến trường cho đến cấp ba. Tình cảm đầu đời ngây thơ, trong sáng chớm nở tự nhiên trong tâm hồn hai người bạn. "Những kỉ niệm thầm kín càng nâng bước chúng tôi tới trường, tâm hồn trong sáng, vô tư". Thế nhưng khi chiến tranh xảy ra, ngôi nhà Mai Hương bị trúng bom bốc cháy, gia đình không còn ai. Nỗi niềm tiếc thương, chờ đợi không bao giờ nguôi ngoai trong lòng người ở lại. "Tôi trở lại mái trường xưa, như tin rằng Mai Hương đang chờ mình. Cuộc sống như thế đấy, chúng ta say sưa sống tốt mãi lên vì tin rằng có ai đó đang chờ đợi chúng ta, ở phía trước" [1, tr. 89]. Tình bạn thuở ấu thơ vì thế đẹp mãi trong tâm hồn con người dù ở thời gian nào. Đó chính là liều thuốc tinh thần để mỗi người, trong cuộc sống hôm nay sẽ luôn biết trân trọng, giữ gìn tình bạn tốt đẹp từ thuở ấu thơ. Bởi "Có những đôi bạn may mắn được đi mãi bên nhau. Cũng có những đôi bạn không có sự may mắn ấy. Nhưng bạn ơi, không bao giờ quên, không bao giờ quên" [1, tr. 74].

2.3. Những bài học đầu đời nhẹ nhàng, thấm thía

Trong số các chức năng của văn học, giáo dục là một trong những chức năng quan trọng. "Chức năng giáo dục thẩm mỹ sâu sắc nhất của văn học là giáo dục phẩm chất Người, giáo dục đạo đức, cách sống, cách ứng xử phù hợp với lẽ phải, tình thương, trách nhiệm" [3, tr. 222]. Tuy nhiên, văn học đến với người đọc "không phải như một người thầy hay nhà truyền giáo" mà "như một người bạn, người đồng hành trên đường đời chuyện trò, tâm sự, đối thoại với bạn đọc. Sự đối thoại đó là đối thoại bên trong tâm hồn người đọc" [3, tr. 224]. Nguyễn Trọng Tạo đã để tâm hồn người đọc tự "đối thoại" qua những câu chuyện để cảm nhận những bài học cho riêng mình.

Để trưởng thành, mỗi chúng ta đều phải trải qua một quá trình học hỏi, tích luỹ kiến thức, kĩ năng, kinh nghiệm thực tế. Đối với trẻ thơ, sự trải nghiệm từ bắt đầu từ những điều gần gũi, ngay trong cuộc sống. Đấy có thể chỉ là một phát hiện rất đơn giản về "hoa đèn: "Có một lần, tôi rời mắt khỏi trang sách, ngước nhìn ngọn đèn, bỗng thấy chân ngọn lửa có những đốm sáng lạ. Đấy là đốm sáng của than bấc đèn. Bấc đèn cháy thành than và không chịu rụng xuống, nó uốn toe ra như những cánh hoa. Tôi gọi đấy là hoa đèn, và khoái trá về sự phát hiện của mình" [1, tr. 46]. Đó cũng có thể là những lần mắc lỗi để lại những bài học thấm thía. Truyện "Chiếc ghế của tôi" đã được thuật lại từ một sự kiện rất bình thường trong cuộc sống. Người bố đã đóng cho nhân vật "tôi" một chiếc ghế rất đẹp, vừa tầm với chiếc bàn học. Chiếc ghế "đẹp không thua gì những chiếc ghế tựa của người lớn" khiến những người bạn đến chơi "không thể không xuýt xoa khen chiếc ghế đẹp" và mong ước có một chiếc ghế như thế. Thế nhưng cậu bé trong truyện lại có tật ngồi lắc ghế. Mặc dù bố mẹ nhắc nhở nhưng vì xao nhãng nên nhiều lần làm cho chiếc ghế xuýt đổ kềnh. Trong một lần say sưa vì giải được bài tập toán, quên bẵng lời bố mẹ đã dặn, chiếc ghế lắc lư như điên làm cho cả "tôi" và chiếc ghế ngã kềnh ra đất. Chiếc ghế gãy một chân còn "tôi" thì đau ê ẩm. Chiếc ghế được người bố sửa lại bằng một cái nẹp gỗ "giống như người ta cặp thanh nẹp cho người gãy xương chân". Nhân vật "tôi" bỏ hẳn tật ngồi lắc ghế nhưng cái ghế không còn nguyên vẹn, xinh đẹp như xưa nữa [1, tr. 45]. Câu chuyện là một bài học về sự cẩn thận, trách nhiệm, kiên trì để thay đổi với những thói quen chưa tốt. Nếu không chúng ta sẽ nhận được hậu quả đáng tiếc.

Có thể thấy gia đình chính là cái nôi giúp con người học được những bài học đầu tiên. Những câu chuyện, lời khuyên, động viên hàng ngày của bố mẹ luôn là động lực để các con vững vàng trưởng thành: "Muốn phát huy năng khiếu của mình, người ta phải biết ước mơ. Con người không có ước mơ thì chẳng thể phát huy được một cái gì hết. Nhưng muốn gì thì muốn, trước tiên, con phải làm một người học trò giỏi đã. Tôi lắng nghe như uống từng lời" [1, tr. 17]. Từ hành trang bố mẹ trang bị, khi trẻ em giao tiếp với mọi người xung quanh, chúng lại học được những bài học về lòng nhân ái. Thế là cái cây non nớt được tưới tắm bằng tình yêu thương sẽ cho ra những bông hoa làm đẹp cho đời. Từ hai cành bông bụt được ông Đành cho về trồng, cậu bé đã chăm sóc để cây trổ hoa. Cậu sung sướng sang khoe ông Đành – đang ốm, nằm trùm chăn trên giường. Ánh mắt ông lộ vẻ vui sướng và mỉm cười với cậu bé. Ngày ông Đành qua đời, cậu bé cùng bố cắm những bông hoa bông bụt lên vòng hoa viếng ông. Người quá cố thì không thể trở về nhưng những bông hoa bông bụt thì vẫn nở hoa. Đó chính là bông hoa của hi vọng, của tình người đọng lại để thế hệ sau tiếp tục giữ gìn. Từ những bài học đơn giản, gần gũi, bố mẹ và những người xung quanh đã giúp chúng ta trưởng thành và tự quyết định con đường đi cho mình. "Bố mẹ đã chăm sóc con đến tuổi trưởng thành. Đến tuổi trưởng thành rồi, người ta có quyền chọn lấy đường đi cho mình" [1, tr. 92].

Chất chứa trong tập truyện còn là những bài học thấm thía cho cả người lớn. Những thắc mắc của trẻ thơ tưởng ấu trĩ nhưng cần cả đời người để giải đáp: Làm người là thế nào? [1, tr. 50]. Nhân vật chính được nhắc tới trong câu chuyện là "bà cô" với số phận bất hạnh. Hồi con gái, bà là người có nhan sắc. Nhiều người phải lòng bà. Bà lấy chồng được năm năm nhưng không có con và người chồng đòi lấy vợ hai. Bà bỏ nhà chồng về ở với mẹ. Dưới định kiến khắt khe của xã hội thời ấy, bà ở một mình đến già. Khao khát tình yêu với con trẻ nên bà đối xử với chúng bằng tình yêu thương chân thành. Bà cũng nhận lại được tình cảm yêu mến của trẻ con trong làng "hễ thấy bà là chạy theo chào hỏi". Cho đến khi bà qua đời, nhân vật tôi cũng không có được đáp án cuối cùng cho câu hỏi "Làm người là thế nào" nhưng mỗi người sẽ có những cách hiểu riêng qua lời đáp của của nhân vật "cô" với "cháu": "Giữ các cháu là làm người". Việc chúng ta có thể vượt qua được những bất hạnh của bản thân, sống với cuộc đời, với những người xung quanh bằng tấm lòng nhân ái, bằng tình yêu thương đấy chính là lúc chúng ta "làm người".

Mỗi người sẽ có một thang đo về sự trưởng thành và thành công khác nhau nhưng đều phải trải qua một hành trình để đạt được nó. Đọc đến câu chuyện cuối cùng của tập truyện chúng ta sẽ thấy được giá trị của những ngày ấu thơ đã đi qua. Ta thêm trân trọng và biết ơn gia đình, người thân, những người bạn, người hàng xóm tốt bụng đã có mặt trong tuổi thơ ta giúp ta thêm vững vàng để đi xa hơn trong cuộc đời này. "Nếu thời thơ ấu người ta đi một cách vững vàng trên tất cả những con đường làng mình, dù ban ngày hay ban đêm, dù trong mưa hay trong nắng, người ta sẽ có thể đi xa trên những con đường xa lạ khác" [1, tr. 92].

3. Kết luận

Tác giả Nguyễn Trọng Tạo đã tâm sự về "tấm vé về miền quê thơ ấu" mà ông tình cờ nhận được từ chị cán bộ biên tập sách thiếu nhi: "sau khi đã viết ngần này trang sách, tôi rất biết ơn "tấm vé" của người biên tập. "Tấm vé" đã mang tôi về miền quê thơ ấu của tôi, cho dù cuộc hành trình không thể nào đi hết vô vàn những con đường quá khứ với "tấm vé" màu xanh của hiện tại". Còn người đọc chúng ta lại thầm cảm ơn Nguyễn Trọng Tạo vì đã được ngồi "chuyến tàu tâm tưởng" về với thời ấu thơ của mình. Dẫu biết rằng, khi người ta trưởng thành, "miền quê tuổi nhỏ cũng đổi thay rồi. Những người già trong tuổi thơ ấu của ta không còn lại cùng với cây đa, giếng nước nữa. Một lớp người khác đã thay thế họ. Bạn bè tuổi thơ đã lớn, đã tung cánh bay xa tới nhiều chân trời đất nước, đã sinh con đẻ cái, không còn cùng nhau bày lại những trò chơi tuổi nhỏ nơi xóm làng" [1, tr. 96] nhưng những kỉ niệm đẹp đẽ sẽ theo chân mỗi người đến suốt cuộc đời. Giá trị nội dung của tập truyện "Miền quê thơ ấu" chính là một món quà tinh thần làm cho tâm hồn con người trở nên "đằm thắm, thanh cao...".

Tài liệu tham khảo

[1] Nguyễn Trọng Tạo (2022), *Miền quê thơ ấu*, NXB Kim Đồng, Hà Nội.

[2] Trần Đăng Suyền (2016), *Nhà văn hiện thực đời sống và cá tính sáng tạo*, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.

[3] Phương Lựu (chủ biên,2009), *Lí luận văn học* (tập 1), NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.

[4] Phan Trọng Thưởng (2013), *Thẩm định các giá trị văn học*, NXB Văn học, Hà Nội.

[5] Dương Thị Hương (2009), *Giáo trình Cảm thụ văn học*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.